

تحلیل ساختاری و کارکردی پایداری مسکن روستایی (مطالعه موردی: دهستان سرفیروزآباد بخش مرکزی کرمانشاه)

بهاره میری^۱، آئیژ عزمی^{۲*}، محمد اکبرپور^۳

۱. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه رازی

۲. استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه رازی

۳. استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه رازی

(دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۲۱ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۰۱)

Structural and Functional Analysis of Rural Housing Sustainability (Case Study: Sarfiroozabad District in Kermanshah Township)

Bahareh Miri¹, Aeizh Azmi^{2*}, Mohammad Akbarpour³

1. M.A in Geography and Rural Planning, Razi University

2. Assistant Professor, Department of Geography and Rural Planning, Razi University

3. Assistant Professor, Department of Geography and Rural Planning, Razi University

(Received: 11/Mac/2020 Accepted: 22/Jul/2020)

Abstract

Sustainable housing is the center of economic and social activities of rural households and a factor affecting their well-being. The purpose of this study is to investigate and analyze the structural and functional stability of rural housing in Sarfiroozabad district, Kermanshah Township. Based on nature, the present study is applied-developmental, based on scope, it is case study, and based on method is descriptive-analytical. The reliability of the research (using Cronbach's alpha coefficient) is equal to 0.94 and the validity of the research was confirmed by the opinion of geographers. The statistical population of the study includes 527 households. The Cochran's formula was used to determine the sample size. Cochran's formula was used to determine the sample size, which resulted in the selection of 216 rural households. The sampling method was simple random. The results showed that six villages (66%) were recognized as sustainable villages in terms of housing sustainability, 1 village (11%) as semi-sustainable villages and 2 villages (22%) as unstable villages. Also, the item of durability of materials with a total effect of 0.317 was in the first priority, while the item of building strength with an overall effect of -0.153 had the lowest impact and is in the last priority.

Keywords: Rural Housing, Sustainability, SarfiroozAbad Sistrict, Durability of Materials, Building Strength.

چکیده

مسکن پایدار، کانون فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی خانوار روستایی است و بر رفاه خانوار روستایی تاثیر می‌گذارد. هدف این تحقیق، بررسی و تحلیل ساختاری-کارکردی پایداری مسکن روستایی در دهستان سرفیروزآباد بخش مرکزی شهرستان کرمانشاه است. پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع، توسعه‌ای و کاربردی و به لحاظ گستره موردی و از لحاظ روش در زمره پژوهش‌های توصیفی-تحلیلی است. پایایی تحقیق با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۴ است و روایی تحقیق مورد تأیید متخصصان جغرافیا قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل ۵۲۷ خانوار روستایی و برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. بر این اساس حجم نمونه ۲۱۶ خانوار تعیین شد و روش نمونه‌گیری در هر روستا، نمونه‌گیری تصادفی ساده بوده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که از مجموع ۹ روستای مورد بررسی، ۶ روستا از نظر شاخص‌های پایداری مسکن، به عنوان روستاهای پایدار، ۱ روستا به عنوان روستای نیمه‌پایدار و ۲ روستا به عنوان روستاهای ناپایدار شناخته شده‌اند. از سوی دیگر شاخص دوام مصالح با اثر کلی ۰/۳۱۷ در اولویت اول قرار گرفت در حالی که گویه مقاومت ساختمان با اثر کلی ۰/۱۵۳- کمترین میزان اثرگذاری پایداری مسکن را داشته است.

واژه‌های کلیدی: مسکن روستایی، پایداری، سرفیروزآباد، دوام مصالح، مقاومت ساختمان.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

تأمین مسکن مناسب بخش جدایی‌ناپذیر نیازهای هر اجتماعی است که برای افراد، خانواده‌ها، اجتماعات و جامعه ارزشمند است. یکی از سرمایه‌گذاری‌های همیشگی خانواده‌ها، خرید یا اجاره مسکن، تأمین امنیت، پایداری و آرامش برای همه افراد در سراسر جهان است (فتاحی، ۱۳۹۵: ۱۴۲) و همانند کالایی اقتصادی و پردوام نقشی اجتماعی یا جمعی دارد و مشتمل بر نیازهای مالی به عنوان نمایش مقام و وضعیت اقتصادی- اجتماعی افراد است (بسحاق و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۱). معمولاً، مسکن و شرایط محیطی آن مهمترین عامل تأثیرگذار بر میزان رضایت فرد از سکونت در محله است (Westaway, 2006: 187).

مسکن خوب، فقط به معنای وجود یک سقف بالای سر هر شخص نیست؛ بلکه مؤلفه‌های دیگری همچون فضای مناسب، امنیت، دسترسی فیزیکی، دوام، زیرساخت‌های اولیه، سازگاری با معیشت، بهداشت را در بر می‌گیرد (فتاحی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴۱) و نشان‌گر رفاه عمومی جامعه است؛ این در حالیست که مسکن بد و نامطلوب منجر به پیامدهای زیان باری از قبیل بیماری‌ها، بی‌بند و باری‌ها، تباهی و فساد جوانان می‌شود (بسحاق و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۱).

مسکن پایدار، مسکنی است که با استفاده از مصالح بومی بادوام، متناسب با اقلیم و قابل بازیافت ساخته شود و با استفاده از فناوری مناسب، استحکام و امنیت قابل قبولی داشته باشد و از نظر پایداری اجتماعی، مسکنی است که علاوه بر در بر گرفتن امکانات و خدمات عمومی لازم برای زندگی بهتر انسان، متناسب با فرهنگ، شیوه‌ها و سنت‌های ساکنان آن باشد و باعث ثبات خانواده، رشد اجتماعی و بالابردن ضریب ایمنی افراد و به ویژه ارتقای فرهنگی و آرامش روحی اعضای خانواده شود (محمدی‌یگانه، ۱۳۹۶: ۹۵).

اولین استفاده از واژه «پایداری» در کتاب محدودیت‌های رشد نوشته میدوز و همکارانش در سال ۱۹۷۲ بود. پس از آن در سال ۱۹۷۴ بود که شورای جهانی کلیساها خواستار تحقق جامعه پایدار شدند (مهشوری، ۱۳۸۷: ۵۹).

در فرهنگ لغت فارسی، از پایداری به معنای با دوام و ماندنی یاد شده است (عمید، ۱۳۷۲: ۴۰) و نیز در لاتین ریشه لغوی و عبارت مربوط به پایداری^۱ است که به معنی حمایت و

ادامه دادن^۲ و به معنی فرایند پایداری زندگی^۳ است و در کل پایداری به معنی پایداری، صفتی است که چیزی را توصیف می‌کند و باعث آرامش، تغذیه، تأمین زندگی و در آخر باعث تداوم و طولانی شدن زندگی می‌شود (آذربایجانی، ۱۳۸۲: ۱۵).

با چنین برداشتی از توسعه پایدار؛ فرایند پایداری روستایی بایستی دربرگیرنده تمامی قلمروهای تغییر و در راستای حرکت نظام اقتصادی و اجتماعی از درک وضعیت زندگی نامناسب به سوی شرایط زندگی مادی و معنوی بهتر باشد. با چنین توصیفی توسعه و پایداری روستایی، هم علت و هم نتیجه تغییر خواهد بود (بدری، ۱۳۸۷: ۱۹۵).

با توجه به اینکه دو عبارت پایداری و توسعه پایدار در مفهوم به یکدیگر بسیار نزدیک‌اند. پایداری را می‌توان وجه وصفی توسعه دانست که در آن بقا و طول زمان تداوم و شرایط مطلوب آن را کاهش نمی‌دهد. پایداری در معنای وسیع، به توانایی اکوسیستم یا هر سیستم و جامعه برای مداومت کارکرد در آینده نامحدود اطلاق شود، بدون اینکه منابعی که به سیستم وابسته کاهش یابد یا به دلیل تحمیل بار بیش از اندازه روی آن‌ها به سستی و ضعف کشیده شود (مضطرزاده، ۱۳۹۳: ۸۲).

به عبارت دیگر پایداری به توانایی جامعه، اکوسیستم یا هر سیستم جاری برای برقراری و تداوم کارکرد در آینده نامحدود گفته می‌شود، بدون اینکه در نتیجه از بین رفتن منابعی که سیستم به آن وابسته است و یا با بار بیش از حد روی آن‌ها رو به ضعف کشیده می‌شود (صالحی‌امیری، ۱۳۹۲: ۲۱) و معنی آن بسته به شرایط مکانی و زمانی جوامع مختلف متفاوت است. بنابراین امکان اینکه یک برداشت خاص از مفهوم پایداری را تعمیم دهند، وجود ندارد. پایداری به مفهوم نگهداری منابع و ثروت‌های هر نسل با هر سطحی از توسعه انسانی دلالت دارد (مولدان، ۱۳۸۱). از نظر ویلیس، واژه پایداری دارای دو ماهیت است: ۱- بهبود بخشیدن به کیفیت زندگی با توجه به ظرفیت تحمل محیط زیست. ۲- رفع نیازهای نسل حاضر بدون اینکه توانایی نسل‌های آینده برای رفع نیازهای خود را به خطر بیندازد. توجه نمودن به مسائل زیست محیطی در جهان پس از توسعه صنعتی در اروپا و تشدید فعالیت‌های آلوده‌کننده شروع شد. به صورتی که تا قبل از دهه ۱۹۶۰ توجه به مقوله توسعه، بیشتر جنبه‌های اقتصادی را مدنظر قرار داده بود، ولی از این دهه به بعد جنبه‌های زیست محیطی آن مورد توجه قرار گرفت و تلاش‌هایی در این زمینه صورت گرفت و تأکید بر همزیستی

2. sustain
3. sustenance

1. sustainable

منابعی که در دسترس آن‌هاست را تقویت نماید تا از این طریق بتوانند وضعیت موجود خود را به وضعیت مطلوب، تغییر دهند. تحقق چنین توسعه‌ای مستلزم دگرگونی در ساختارهای نهادی، فنی، شخصیتی و ارزشی است که منجر به تغییرات اساسی در ساختار اجتماعی و ویژگی‌های شخصیتی روستاییان می‌شود (ازکیا و ایمانی، ۱۳۸۷:۳۱).

در ایجاد و شکل‌گیری نظریه توسعه پایدار به‌خصوص توسعه پایدار روستایی سه دیدگاه موثر بوده‌اند:

۱. رویکرد جهانی شدن و نوسازی^۴: پارادایم متعارف نوسازی که به نابرابری و فقر روستایی انجامید، بر بهره‌وری و تولید تأکید بیش از حد داشت که همین امر باعث «عقلانیت تولید و تخریب محیط» و به دنبال آن، لزوم توجه به ملاحظات اکولوژیکی شد. فرآیند جهانی شدن نیز شکاف اقتصادی، نابرابری، فقر و پیامدهای زیست محیطی را به دنبال داشت که به یکی از مبانی مهم نظری و تاریخی ظهور توسعه پایدار روستایی تبدیل شد (ازکیا و ایمانی، ۲۰۱۳۸۷: برگرفته از Beus, 1994:632-633).

۲. رویکرد فمینیسم^۵: این رویکرد ریشه در مکاتب مارکسیستی و پست مدرنیستی دارد و با توجه به نقش سیاسی خود توانست در جوامع غربی زنان را وارد عرصه توسعه کند و آن‌ها را در قالب سازمان‌ها و نهادهای جدید به نیرویی تعیین کننده تبدیل کند. زیرا یکی از تنگنایهای اساسی و مشکلات پارادایم قدیم توسعه، چگونگی مشارکت و نقش این دسته از افراد جامعه در برنامه‌ریزی‌ها بود (ازکیا و ایمانی، ۲۰۱۳۸۷: برگرفته از Harrise, 1995:600).

۳. رویکرد پست مدرنیسم^۶: این رویکرد با تأکید بر بکارگیری مدل‌های انتزاعی و کلان در تحلیل و بررسی مسائل اجتماعی و انسانی و نیز تأکید بر ارائه نظریات خرد، معطوف به زمان، مکان و موقعیت‌های خاص، سهم زیادی در مطالعات توسعه پایدار که متکی بر نظریات منطقه‌ای و محلی هستند داشته است (ازکیا و ایمانی، ۲۰۱۳۸۷: برگرفته از Weiss & et al, 2003:11-12).

توسعه، بعد از جنگ جهانی دوم در مباحث اقتصادی، علمی، سیاسی، اجتماعی و نیز مسائل بین‌المللی، جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است (Frazier, 1997:187). توسعه درجه‌ای از تحول است که جامعه را برای نیل به آرمان‌ها و

مسالمت آمیز انسان و محیط بر مبنای بهره‌بردارهای عقلانی، بدون تخریب محیط زیست شد (Willis, 2006). پیش‌زمینه توسعه پایدار، یعنی توسعه زیست‌بوم، از اوایل سال ۱۹۷۰ از سوی «ساجز»^۱، اتحادیه حفاظت جهانی و برنامه محیطی سازمان ملل مطرح شد. با وجود این که مفهوم توسعه پایدار در اوایل دهه ۱۹۷۰، زمان اعلامیه کوکویک درباره محیط و توسعه به کار گرفته شد (حکمت‌نیا و انصاری، ۱۳۹۱:۱۹۳).

علاوه بر این اجلاس، در سال ۱۹۷۲ در کتاب محدودیت‌های رشد، اصطلاح توسعه پایدار توسط دنلا میدوز^۲ و دیگران به کار برده شده و پس از آن نیز در همان سال ادوارد گلداسمیت^۳ و همکاران در کتاب دستورالعمل برای بقا این اصطلاح را به کار بردند (Kidds, 1992:1-26).

کمیسون جهانی محیط زیست و توسعه سازمان ملل در سال ۱۹۸۳ به ریاست نخست وزیر نروژ^۳ تشکیل شد و برانتلند در سال ۱۹۸۷ گزارش خود را با عنوان «آینده مشترک ما» نشر داد. پیشنهاد محوری، روش تنظیم و تعدیل گستره و دامنه تقاضاهای رقابتی برای حفاظت زیست محیطی و توسعه اقتصادی از طریق رهیافت جدید یعنی توسعه پایدار بود (درستر، ۱۳۸۵:۱۶ و ازکیا و ایمانی، ۱۳۸۷:۵۲). سازمان ملل متحد اهداف توسعه هزاره را با هدف یکسان‌سازی مفاهیم، مبانی آماری در سطوح ملی و نیز در سطوح بین‌المللی در دستور کار قرار داد (صاحبی و رضایی، ۱۳۹۴:۴۱).

در سال ۲۰۰۳، کنفرانس بین‌المللی کشورهای در حال توسعه محصور در خشکی و ترانزیت در قزاقستان برگزار شد که نتیجه آن اعلامیه و برنامه عمل آلماتی بود. در سال ۲۰۱۱، چهارمین کنفرانس ملل متحد در مورد کشورهای کمتر توسعه یافته در ترکیه برگزار شد و نتیجه آن نیز اعلامیه سیاسی و برنامه اجرایی استانبول بود (امین‌منصور، ۱۳۹۱:۴۵۱).

توسعه روستایی، فرآیندی چند وجهی است که موضوع آن، بهبود کیفیت زندگی اقشار فقیر و آسیب‌پذیر اجتماع روستایی است. این فرآیند، با بهره‌گیری از سازوکارهایی همانند برنامه‌ریزی، سازماندهی، تقویت خودتکایی فردی و جمعی و ایجاد دگرگونی در ساختار ذهنی و اجتماعی روستاییان، تلاش می‌کند که قدرت و اختیار مردم روستا در استفاده از قابلیت‌ها و

4. Globalization and Modernization
5. Feminism
6. Postmodernism

1. Sachez
2. Denella Midoz
3. Brant land

توسعه‌ای باید به‌طور وسیع منتشر شود. مانگی^۳ هم توسعه پایدار را بهبود ممتد در سطوح زندگی مردم به ویژه افراد فقیر و گروه‌های فاقد مزیت می‌داند (اکبری، ۱۳۹۱: ۴۰).

از آنجا که توسعه پایدار فرآیندی است به سوی پایداری، نمی‌توان با یک گام به آن رسید و برای تحقق آن می‌بایست توجهات به گام‌های بینابینی توسعه پایدار معطوف شود زیرا توسعه پایدار فرآیندی چند بعدی است که در جست‌وجوی یکپارچگی اهداف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی به روش پایدار و فرآیندی پایدار و مداوم برای تغییر اقتصادی، اجتماعی و محیطی است که برای افزایش رفاه طولانی مدت کل اجتماع، طراحی شده است (خسروبیگی، ۱۳۹۰: ۱۵۵، از کیا و ایمانی، ۱۳۸۷: ۲۱ برگرفته از Moseley, 2002: 12).

مسکن علاوه بر تأمین نیازهای فیزیکی باید پاسخگویی نیازهای روانی و اجتماعی نیز باشد. در واقع نیاز اولیه انسان به محافظت از خود و تأمین سرپناه یک نیاز بنیادین غریزی و همه جانبه است (محافظت در برابر شرایط نامساعد محیطی، جانوران وحشی و یا دشمنان) و مراحل تبدیل آن به خانه یا مسکن برای زندگی، در راستای تعمیق مفهوم سکونت صورت می‌پذیرد. بنابراین عملکرد آن تنها به بازتاب کیفیات محیط محدود نمی‌شود، بلکه ویژگی‌های افرادی که در آن زندگی می‌کنند و آنچه را که در درون آن جریان می‌یابد آشکار می‌نماید. بر این اساس خانه با مطرح شدن به عنوان پیکره‌ای معمارانه در محیط از یک سو عهده‌دار معرفی هیات فردی و خانوادگی انسانی است و امنیت را بر وی ارزانی می‌دارد و از سوی دیگر، بستری برای تبدیل محیط به فضایی حائز ارزش-های مکانی و ماهیت اجتماعی است (علی الحسائی، ۱۳۸۷: ۱۴۵).

بنابراین مسکن تنها یک ساختار نیست بلکه نهادی است که برای مجموعه‌ای از اهداف پیچیده ایجاد می‌شود و به دلیل پدیده‌ای اجتماعی بودن آن، نوع فضاها و انتظام و فرم فیزیکی آن از عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی متاثر می‌شود. هدف اصلی ساخت مسکن ایجاد محیطی مطابق با روش زندگی انسان و سازگار است، به عبارت دیگر علاوه بر تأمین نیازهای فردی باید نیازهای اجتماعی و کیفی او را نیز برآورده کند (پوردیپیمی، ۱۳۹۰: ۴۴).

می‌توان گفت مسکن کالایی ضروری است و اساسی‌ترین نیاز بشر یعنی سرپناه را تأمین می‌کند و در غیر این صورت

اهداف خود هدایت می‌کند. به بیان سازمان ملل، توسعه فرآیندی است که کوشش‌های مردم و دولت را برای بهبود اوضاع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی هر منطقه، متحد می‌کند و مردم این مناطق را در زندگی یک ملت ترکیب نموده و آن‌ها را برای مشارکت در پیشرفت ملی توانا می‌سازد (وافقی و حقیقیات، ۱۳۹۳: ۵۱).

مقصود مطلوب توسعه نیز بهبود کیفیت زندگی همه است و کوشش برای دستیابی به توسعه باید به‌گونه‌ای باشد که منافع اکثریت جامعه را در برگیرد (Kates et al. 2005: 12) و پایداری آن نیز به استمرار این فرآیند توسعه در طول نسل‌های بشر اشاره دارد (کلانتری، ۱۳۸۸: ۷۲). بلک نیز معتقد است که توسعه به معنای دست‌یافتن به آرمان‌های نوسازی از جمله افزایش بهره‌وری، برابری اقتصادی و اجتماعی، معرفت مدرن، بهبود نگرش‌ها و نهادهای پیشرفته و ایجاد نظام عقلایی و هماهنگ با هدف سیاست‌گذاری تفسیر می‌شود که می‌تواند برخی از اوضاع نامطلوب را در نظام‌های اجتماعی توسعه نیافته برطرف سازد (میر، ۱۳۷۸: ۳۵).

پایداری، مفهومی پویاست و تأکید بر استفاده از منابع در یک حالت ماندگار دارد. این وضعیت در بین سطوح رشد کشورهای جهان معانی متفاوتی دارد؛ زیرا در کشورهای توسعه نیافته سرمایه لازم برای این ماندگاری وجود ندارد و بیش‌ترین تخریب‌های زیست محیطی نیز از این ناحیه نشات می‌گیرد (ملکی، ۱۳۹۰: ۵۳).

سامسون^۱ معتقد است که ترکیب توسعه پایدار پیچیدگی بسیار بیشتری نسبت به مفهوم توسعه دارد: از یک‌سو، پایداری در توسعه پایدار به مسأله ظرفیت قابل تحمل کره زمین برمی‌گردد، فارغ از آن که به مفاهیمی مانند نابرابری و عدالت اجتماعی توجه کند و از سوی دیگر، توسعه مستلزم رشد اقتصادی مستمر است، فارغ از آن که توان اکولوژیک و گنجایش کره زمین در چه سطحی قرار دارد و چه محدودیت‌هایی بر مسیر رشد مستمر تحمیل می‌نماید. ترکیب این دو واژه، مفهومی را می‌آفریند که بسیار بیشتر از حاصل جمع اجزا است (کلانتری، ۱۳۸۸: ۷۷).

رابینسون^۲ معتقد است که منظور از توسعه پایدار، روندی از توسعه اقتصادی است که منابع را کاهش نبرد و هزینه‌های زیست محیطی منفی برای بقای کره زمین ایجاد ننماید. همچنین این اصطلاح شامل آن است که منافع اقتصادی چنین

1. Samson
2. Robinson

3. Manegy

سمت شهرها سرازیر می‌شوند (عامری سیاهکوهی، ۱۳۹۰:۱۶۱). به گفته کومر^۱ جامعه پایدار، جامعه‌ای که در آن زندگی توأم با محدودیت‌های همیشگی زیست محیطی و همچنین بدون رشد و ساکن باشد، نیست، بلکه جامعه‌ای که محدودیت‌های رشد را تشخیص دهد و به دنبال شیوه‌ها و روش‌هایی برای رشد است (Coomer, 1999:48).

مسکن روستایی در ایران و به ویژه در استان کرمانشاه، با چند عامل اساسی مواجه است که می‌توان به مواردی از قبیل: کمبود آگاهی مردم بومی، کمبود سرمایه، ضعف تکنیکی ساخت و ساز، وجود مصالح کم دوام و کم توجهی به مقاوم‌سازی مسکن روستایی اشاره کرد. به‌طوریکه از نظر سازه ۴۳/۸ درصد از مسکن روستایی استان کرمانشاه بادوام، ۳۳/۹ درصد کم دوام و ۲۲/۲ درصد دیگر بی‌دوام هستند (عزومی و همکاران، ۱۳۹۴: ۳). بنابراین با توجه به این وضعیت توجه ویژه به وضعیت پایداری مسکن روستایی و عوامل موثر بر آن بسیار ضرورت دارد.

دهستان سرفیروزآباد از توابع بخش فیروزآباد شهرستان کرمانشاه با مساحت ۹۵۶/۷ کیلومترمربع دارای ۱۱۵ آبادی و جمعیت ۱۱۳۱۴ نفر دارای ۲۹۹۹ خانوار روستایی است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). که به علت پراکندگی و کثرت روستاهای آن و عدم وجود زیرساخت‌های ارتباطی مناسب و کافی و همچنین وضعیت نامناسب اقتصادی و اشتغال روستاییان و عدم توجه کافی به وضعیت مسکن و مقاوم‌سازی آن در روستاهای منطقه، بررسی مسکن روستایی از نظر پایداری اهمیت زیادی دارد. پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به این سؤال کلیدی است که عوامل موثر بر پایداری ساختاری و کارکردی مسکن روستایی در دهستان سرفیروز آباد کدام است

در ادامه به برخی از پیشینه‌شناسی مقالات در این خصوص اشاره می‌شود. بسحاق و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «بررسی و ارزیابی پایداری مسکن روستایی، مطالعه موردی: دهستان ملاوی شهرستان پلدختر» نشان دادند که پنج عامل امکاناتی-رفاهی، اقتصادی، استحکام بنا، بهره‌وری و همسازی با محیط زیست نقش مهمی در پایداری مسکن در مناطق روستایی دهستان ملاوی داشته‌اند. به طور کلی یافته‌ها نشان می‌دهد که پایداری مسکن در مناطق روستایی فقط تحت تأثیر عواملی همچون استحکام بنا یا امکانات نیست، بلکه ترکیبی از عوامل در دست‌یابی به پایداری مسکن در مناطق

حیات انسان به خطر می‌افتد که برای اکثر خانوارها مهمترین کالای مصرفی است. از این‌رو، مسکن به عنوان سرپناه و محل سکونت مانند پوشاک و خوراک، کالایی بدون جانشین است (سهیلی و همکاران، ۱۳۹۲:۴۲).

مسکن و محیط زندگی خوب یکی از محورهای اصلی توسعه پایدار است. محیط مسکونی پایدار و خوب، محیطی است که سلامت و بهزیستی و بقای موجودات ساکنان را تأمین می‌کند. مسکنی که بتواند نیازهای زیستی نسل کنونی را بر مبنای کارایی منابع طبیعی برآورده سازد و در عین حال با توجه به مسائل اکولوژیکی، اقتصادی و فرهنگی محلاتی جاذب و ایمن ایجاد کند، مسکن پایدار است (فیروزی و همکاران، ۱۳۹۵:۵۵).

از نشانه‌های مسکن پایدار می‌توان: امنیت کافی، دسترسی فیزیکی، فضای کافی، تداوم عمر مفید، بهره‌مندی از نور طبیعی و مصنوعی، پایداری سازه، گرمایش و تهویه، زیر ساخت خدمات مسکونی مثل آب، برق، مدیریت پسماند و زباله و تسهیلات بهداشتی، کیفیت زیست محیطی مناسب، روابط اجتماعی و همسایگی، نزدیکی دیداری به طبیعت و فضای سبز نام برد (باقری، ۱۳۸۷:۲۲). بر این اساس دستیابی به مسکن پایدار بایستی با چهار بعد زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی همراه باشد. در واقع مسکن پایدار در پی این است که کیفیت همه جانبه را در زندگی محیط زیست، جامعه و اقتصاد در نظر داشته باشد. مسکن پایدار بوم‌محور از نظر زیست محیطی از منابع بومی و طبیعی برای ساخت استفاده می‌نماید و از نظر اقتصادی این‌گونه است که هزینه‌های حمل و نقل ساکنین را کاهش دهد و به لحاظ اجتماعی مسکن پایدار باید مسائل اجتماعی، جسمی و روانشناختی ساکنین را مورد توجه قرار دهد (یاسوری و همکاران، ۱۳۹۶:۱۹۷).

بنابراین مسکنی را مسکن پایدار می‌گویند که نیازهای زیستی نسل کنونی را بر مبنای توانایی منابع طبیعی برآورده سازد و نیز فضای جاذب و ایمن و مناسب را با توجه به مسائل فرهنگی، اقتصادی و اکولوژیکی ایجاد کند (سالاروند، ۱۳۹۰:۱۵۳). زیست‌پذیری مکان روستایی به عنوان یکی از مهمترین اهداف استراتژی توسعه روستایی، بسیاری از مشکلات شهرها را نیز کاهش می‌دهد، که این امر خود لزوم توسعه روستاها و بحث توسعه پایدار را مطرح می‌کند. از آن جایی که روستاها معمولاً به عنوان نقاط توسعه نیافته و دور افتاده شناخته می‌شوند، بحث توسعه پایدار در آن‌ها در حال حاضر تحقق نیافته است و بیشترین مهاجرت‌ها از روستاها به

روستایی مؤثر هستند.

فتاحی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی فضایی-کالبدی مسکن پایدار روستایی، مطالعه موردی: روستاهای استان لرستان» به ارزیابی فضایی-کالبدی مسکن پایدار روستایی روستاهای استان لرستان پرداخته‌اند، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که پهنه نیمه مرطوب با تابستان معتدل و زمستان سرد وضعیت مناسبتری به سایر پهنه‌ها دارد. همچنین به لحاظ بعد اجتماعی روستاهای مورد مطالعه در دو طبقه قرار گرفته‌اند.

برقی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «تحلیل و بررسی شاخص‌های پایداری مسکن در مناطق روستایی، مطالعه موردی: دهستان معمولان شهرستان پلدختر» شاخص‌های پایداری مسکن در مناطق روستایی دهستان معمولان شهرستان پلدختر را بررسی کرده‌اند که نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، که پنج عامل امکاناتی-رفاهی، اقتصادی، استحکام بنا، بهره‌وری و همسازي با محیط زیست نقش مهمی در پایداری مسکن در مناطق روستایی مورد مطالعه داشته‌اند.

نصیری و غلامی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان «تحلیل مقایسه‌ای پایداری کالبدی مسکن روستایی در استان لرستان در دوره‌های زمانی ۱۳۸۷ و ۱۳۹۲» به سطح‌بندی و تحلیل وضعیت پایداری کالبدی شاخص‌های مسکن روستایی در استان لرستان در طی دو دوره زمانی ۱۳۸۷ و ۱۳۹۲ پرداخته‌اند که نتایج این مطالعه در زمینه پایداری کالبدی مسکن روستایی به نوعی موید رفتار مرکز-پیرامون در استان لرستان است. به طوری که شهرستان‌های حوزه مرکزی استان دارای پایداری کالبدی بیشتری می‌باشند و هرچه به طرف پیرامون حرکت کنیم ناپایداری کالبدی در بین شهرستان‌های استان لرستان افزایش می‌یابد.

پورطاهری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «تحلیل فضایی الگوی مسکن پایدار روستایی، مطالعه موردی: روستاهای استان مازندران» به بررسی و تحلیل فضایی الگوی مسکن پایدار روستایی روستاهای استان مازندران در سطح سه تیپ روستاهای ساحلی، کوهپایه‌ای و کوهستانی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق مبین آن است که میانگین میزان توجه به مؤلفه‌های پایداری مسکن در روستاهای تیپ ساحلی در وضعیت مطلوب‌تری نسبت به روستاهای کوهستانی و کوهپایه‌ای قرار دارد.

محمدی‌یگانه و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «پایداری مسکن روستایی بر مبنای تحلیل اطلاعات متقابل،

مطالعه موردی: دهستان پشته زیلایی شهرستان چرام» پایداری مسکن روستایی بر مبنای تحلیل اطلاعات متقابل را در دهستان پشته زیلایی شهرستان چرام، مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که بعد اجتماعی دارای پایداری، بعد کالبدی و اقتصادی در شرایط تا حدودی پایدار و ابعاد زیست محیطی و معماری ناپایدار می‌باشند و همچنین نتایج نشان داد که بعد اجتماعی بالاترین سطح تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را در بین شاخص‌ها در پایداری مسکن روستایی دارد.

خالد و سونیکا بلانک (۲۰۲۰) در تحقیق با عنوان «مسکن و شیوه‌های خانگی: مداخلات پایداری مبتنی بر تمرین برای خانه‌های کم مصرف در لاهور، پاکستان» معتقدند که برای توسعه مسکن پایدار باید رهیافتی سیستمی بکار گرفت. آنان بیان می‌کنند که مجموعه‌ای از مداخلات اجتماعی و فرهنگی نیاز است تا بتوان مسکن پایدار را تحقق بخشید و مردم روستایی را جهت مشارکت و همکاری تشویق کرد.

اتیبه (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان «خانه چند طبقه سنتی (خانه برج) در شهر صنعاء، یمن» معتقد است که بسیاری از مسکن‌های قدیمی به نسبت مسکن‌های امروزی، سطح پایداری بیشتری دارند. نوع مصالح استفاده شده در مسکن آن‌ها و تعامل مناسبی که این مسکن با محیط پیرامون خود دارند سبب شده تا در طول تاریخ نوعی همگونی بین مسکن‌ها پدید آید. به مرور زمان و همراه با توسعه روستاها این هماهنگی کاهش یافته و پایداری سکونتگاه‌های روستایی دستخوش تغییر شده است.

جیبوی (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان «دستیابی به توسعه مسکن پایدار در نیجریه: چالشی مهم برای حاکمیت» مسائل اساسی مرتبط با مسکن پایدار، با استفاده از راهبردهای مدیریتی دولت در نیجریه را مورد بررسی قرار داده است و با توجه به اینکه مسئله ایجاد مسکن مناسب و کافی، جزو مشکلات افراد و دولت به شمار می‌آید و در بسیاری از مراکز شهری، این مشکل مرتبط با نسبت‌های کمی و کیفیت نامناسب شرایط مسکونی و محیط زیستی موجود است.

پریموس^۲ (۲۰۱۱) در مقاله‌ای با عنوان «چطور مسکن پایدار بسازیم» تجربه‌ای در هلند، مسکن پایدار را به عنوان یکی از موضوعات مهم در سیاست‌های ملی کشور هلند مورد بررسی قرار داده و نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که برخی از ویژگی‌های سیاست‌های توسعه‌ای مسکن درباره ساخت خانه-

1. Jiboye
2. Priemus

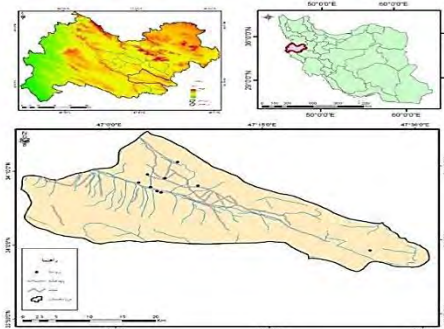
غیر پایدار تعیین شد. در نهایت با استفاده از تحلیل خوشه‌ای، روستاها خوشه بندی شدند و در این سه سطح پایداری (پایدار، نیمه پایدار و ناپایدار) تقسیم شدند.

جدول ۱. جامعه آماری و توزیع حجم نمونه در روستاهای مورد بررسی

نام آبادی	موقعیت طبیعی	جمعیت کل	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه
۱ زنگی	کوهستانی	۱۳۵	۳۲	۱۶
۲ سردار	کوهستانی	۲۶۵	۶۰	۳۱
۳ جبران‌بلاغ	کوهستانی	۶۶۲	۵۰	۲۵
۴ سرونو علیا	دامنه ای	۵۳۸	۱۴۹	۷۶
۵ گامبیز علیا	دامنه ای	۱۹۱	۴۰	۲۰
۶ سپیدشکر	دامنه ای	۵۴	۱۳	۱۳
۷ دارامرود علیا	دشتی	۱۳۱	۳۰	۱۵
۸ دوبرجی	دشتی	۶۸	۱۶	۸
۹ سرپوزل	دشتی	۵۴	۱۲	۱۲
جمع کل		۲۰۹۸	۴۰۲	۲۱۶

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵

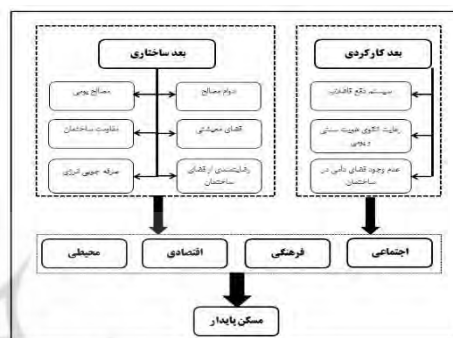
محدوده جغرافیایی تحقیق حاضر، سکونتگاه‌های روستایی دهستان سرفیروزآباد از بخش مرکزی شهرستان کرمانشاه است. شهرستان کرمانشاه ۵۶۴۷/۱ کیلومتر مربع مساحت دارد. موقعیت جغرافیایی آن بین عرض جغرافیایی ۳۳ تا ۳۴ درجه شمالی و طول جغرافیایی ۴۶ تا ۴۷ درجه شرقی است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) دهستان سرفیروزآباد از توابع بخش فیروزآباد شهرستان کرمانشاه با مساحت ۹۵۶/۷ کیلومترمربع دارای ۱۱۵ آبادی و جمعیت ۱۱۳۱۴ نفر دارای ۲۹۹۹ خانوار روستایی می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). این دهستان ۱۹۸ روستای دارای سکنه، ۹۵۹۶ نفر جمعیت و ۲۳۹۹ خانوار روستایی دارد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) (شکل ۱).

شکل ۲. دهستان سرفیروزآباد و نقاط روستایی مورد تحقیق

های بزرگتر، سقف‌های بلندتر، سکونت مالکان و ویژگی‌های دیگری چون (تخفیف مالیاتی برای مالکان و محرک‌های رشد اقتصادی) به صورت گسترده بر ویژگی‌های محیطی مسکن سازی، تاثیرگذار بوده است.

بر پایه مبانی نظری و پیشینه تحقیق مدل مفهومی زیر ارائه شده که نشان دهنده آن است که مؤلفه‌های مسکن پایدار روستایی ضمن تاثیر متقابل بر یکدیگر، بر مؤلفه‌ها و شاخص‌های مسکن پایدار تاثیر در خور توجهی دارند (شکل ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

داده‌ها و روش کار

روش تحقیق کاربردی، کمی پیمایشی بوده که از ابزار پرسشنامه جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. زمان اجرای پژوهش سال ۱۳۹۸ است. در این تحقیق از نرم افزار SPSS برای انجام محاسبات آماری و از نرم افزار GIS برای ترسیم نقشه‌ها استفاده شد. آزمون‌های به کار رفته شامل میانگین، همبستگی اسپیرمن، تحلیل خوشه‌ای، تحلیل مسیر و پایایی تحقیق با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۴ است و روایی تحقیق مورد تأیید متخصصان جغرافیا قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل ۵۲۷ خانوار است که برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده و بر این اساس حجم نمونه ۱۹۷ خانوار برآورد شده است. همچنین به منظور، برای پوشش دادن احتمال خطا، حجم نمونه به ۲۱۶ خانوار افزایش یافت. توزیع حجم نمونه در روستاهای مورد بررسی با روش انتساب متناسب است (جدول ۱). روش نمونه‌گیری در هر روستا نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک بوده است.

جهت تعیین پایداری سکونتگاه‌های روستایی از میانگین دو بعد ساختاری و کارکردی استفاده شد. بر این اساس و بر مبنای کدگذاری ۵-۱ طیف لیکرت سه سطح پایداری، نیمه پایدار و

برای شناخت منطقه مورد مطالعه عکس‌هایی از مسکن‌های روستایی منطقه مورد مطالعه به شرح زیر نشان داده می‌شوند (شکل ۳):

(۵)

(۱)

(۶)

(۲)

(۷)

(۳)

شکل ۳. تصاویری از مسکن روستایی در منطقه ناحیه پژوهش

- در این پژوهش پرسش‌هایی به شرح زیر طرح شده است:
۱. پایداری مسکن روستایی دهستان سرفیروزآباد شهرستان کرمانشاه چگونه است؟
 ۲. چه رابطه‌ای میان شاخص‌های موثر بر پایداری مسکن روستاهای دهستان سرفیروزآباد شهرستان کرمانشاه وجود دارد؟
 ۳. چه رابطه‌ای میان پایداری مسکن و متغیرهای مکانی - فضایی روستاهای دهستان سرفیروزآباد شهرستان کرمانشاه وجود دارد؟
 ۴. چه تفاوتی میان روستاهای مورد بررسی از نظر پایداری مسکن در دهستان سرفیروزآباد شهرستان کرمانشاه وجود دارد؟

(۴)

با توجه به سؤالات تحقیق در جدول ۲، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تحقیق مشخص شده است (جدول ۲).

جدول ۲. متغیرها و گویه‌های تحقیق

مؤلفه‌ها	گویه‌ها
ساختاری	<p>۱. میزان درآمد خانوار ۲. میزان پس انداز خانوار ۳. میزان دریافت وام ساختمان ۴. میزان رضایتمندی از فضای سکونت ساختمان مسکونی ۵. میزان دوام مصالح به کار رفته در پی ساختمان ۶. میزان دوام مصالح به کار رفته در دیواره‌های ساختمان ۷. میزان دوام مصالح به کار رفته در سقف ساختمان ۸. میزان استفاده از مصالح بومی ۹. میزان مقاومت ساختمان در برابر زلزله ۱۰. میزان نورگیری ساختمان جهت گرمایش و روشنایی ۱۱. میزان در نظر گرفتن تهویه مناسب ساختمان ۱۲. میزان رضایتمندی از معماری داخلی ساختمان ۱۳. میزان رضایتمندی از معماری بیرونی ساختمان ۱۴. مناسب بودن محل قرارگیری اتاق‌ها ۱۵. مناسب بودن میزان زیربنای کل ساختمان نسبت به تعداد اعضای خانواده ۱۶. مناسب بودن میزان زیربنای اتاق‌ها ۱۷. مناسب بودن میزان زیربنای آشپزخانه ۱۸. مناسب بودن وضعیت نما و ظاهر ساختمان ۱۹. مناسب بودن وضعیت ساختمان از نظر آرامش روحی و روانی اعضای خانواده ۲۰. مناسب بودن وضعیت تاسیسات زیربنایی ساختمان ۲۱. مناسب بودن سیستم سرمایشی ساختمان ۲۲. مناسب بودن سیستم گرمایشی ساختمان ۲۳. میزان سازگاری ساختمان با موقعیت اجتماعی خانواده ۲۴. میزان توانایی هزینه‌های جاری مسکن (آب، برق، ...). ۲۵. میزان توانایی تأمین هزینه‌های مربوط به تعمیر و نگهداری ساختمان ۲۶. میزان رضایتمندی از فضای مربوط به کاربری‌ها (طولیه، انبار، ...). ۲۷. میزان استفاده از فضای ساختمان برای فعالیت‌های اقتصادی و معیشتی ۲۸. مناسب بودن محل قرارگیری سرویس بهداشتی ۲۹. مناسب بودن محل همجواری فضاهای زیستی و دامی ۳۰. مناسب بودن محل قرارگیری آشپزخانه ۳۱. مناسب بودن سیستم بهداشتی و استحمام ۳۲. مناسب بودن ساختمان از نظر صرفه‌جویی انرژی.</p>
کارکردی	<p>۱. میزان دسترسی به مرکز خرید روستا ۲. میزان دسترسی به حمل و نقل عمومی ۳. میزان دسترسی به مراکز آموزشی ۴. میزان دسترسی به مراکز بهداشتی ۵. میزان دسترسی به مراکز مذهبی و فرهنگی ۶. میزان استفاده از سیستم‌های مناسب جمع‌آوری زباله‌های خانگی در روستا ۷. میزان استفاده از سیستم‌های مناسب دفع فاضلاب در روستا ۸. میزان استفاده از سیستم‌های مناسب جمع‌آوری فضولات حیوانی در روستا ۹. مناسب بودن نحوه دفع زباله‌های خانگی ۱۰. مناسب بودن نحوه دفع فضولات حیوانی ۱۱. عدم قرارگیری فضای دامی در مسیر باد و پخش بوی آن در ساختمان ۱۲. فاصله مناسب با حریم رودخانه‌ها و مناطق دارای خطر ۱۳. توجه به حفظ اراضی کشاورزی در طراحی و ساخت ساختمان ۱۴. توجه به حفظ مراتع در طراحی و ساخت مسکن ۱۵. میزان رضایتمندی از معماری بیرونی ساختمان ۱۶. سازگاری معماری ساختمان با الگو و هویت سنتی و بومی ۱۷. تناسب و هماهنگی ساختمان با محیط پیرامونی ۱۸. استفاده از چوب جهت تأمین سوخت مورد نیاز ۱۹. میزان تولید مواد زائد توسط ساختمان‌های روستا ۲۰. میزان آلودگی هوا توسط ساختمان‌های روستا ۲۱. میزان آلودگی منابع آب توسط ساختمان‌های روستا ۲۲. وضعیت مسکن پایدار روستایی شهرستان کرمانشاه بخش فیروزآباد دهستان سرفیروزآباد ۲۳. اقدامات توسط روستاییان و نهادهای مسئول، جهت دستیابی به مسکن پایدار ۲۴. موانع و محدودیت‌های موجود جهت دستیابی به مسکن پایدار روستایی ۲۵. تاثیر اجرای طرح هادی روستایی بر مسکن پایدار</p>

ماخذ: عنابتانی و خسروبیگی، ۱۳۹۱: ۶۲؛ خسروبیگی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۶۴؛ دیوسالار و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۳؛ کریم و هاشمی، ۱۳۸۸: ۱۶۴؛ حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۷؛ عنابتانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۱۳

شرح و تفسیر نتایج

سال است. میانگین تعداد اعضای خانوار در روستاهای مورد مطالعه ۴/۳۵ نفر است که تعداد افراد خانوار کمتر از ۴ نفر ۶۸/۴ درصد، خانوار ۵ الی ۶ نفر ۲۹/۷ درصد و خانوار ۷ نفر نیز ۱/۹ درصد است. در روستاهای مورد بررسی، بیشترین فراوانی توزیع پاسخگویان بر حسب شغل اصلی کشاورزی، دامدار و

بر اساس نتایج پژوهش، میانگین سنی پاسخگویان ۴۹/۸ سال است که کمترین آن ۲۴ سال و بیشترین آن ۸۲ سال است. کمترین میانگین سنی در روستای زنگی با ۴۰/۶ سال و بیشترین میانگین سنی مربوط به روستای دوبرجی با ۵۶/۱۲

اقتصادی روستاهای مورد مطالعه، حمایت‌های مالی مناسبی توسط سازمان‌های مسئول از روستاییان صورت نگرفته است، اما با این وجود روستاییان توجه ویژه‌ای به کیفیت ساخت و سازها دارند و رضایتمندی آن‌ها از کیفیت مسکن‌های روستایی در سطح بالایی قرار دارد و بخش زیادی از درآمدشان را صرف امور مربوط به مسکن خود در روستا می‌کنند.

همچنین به علت سنتی بودن الگوهای ساخت و ساز در روستاهای مورد مطالعه و عدم نظارت و وجود چارچوب‌ها و ضوابط مشخص در حوزه ساخت و سازهای روستایی و همچنین عدم توجه به شرایط اقلیمی ناحیه پژوهش، در این روستاها مسکن از نظر صرفه‌جویی در مصرف انرژی در وضعیت مناسبی نیستند (جدول ۲). لذا به نظر می‌رسد نظارت بر ساخت و سازهای روستایی و ارائه خدمات مشاوره‌ای در حوزه ساخت و ساز به روستاییان امری ضروری است (جدول ۳).

باغدار ۶۸/۸ درصد و کمترین فراوانی مربوط به دهیار و مهندس با ۱/۰ درصد است.

سؤال اول: پایداری مساکن روستایی دهستان سرفیروزآباد شهرستان کرمانشاه چگونه است؟

به منظور بررسی این سؤال مقایسه میانگین گویه‌های بعد ساختاری و کارکردی در نظر گرفته شد. نتیجه آزمون بیانگر آن است که مساکن روستایی از نظر بعد ساختاری و کارکردی تا حد زیادی پایدار هستند. به بیان بهتر با تقویت بعد ساختاری و کارکردی در روستاها می‌توان به پایداری مسکن دست یافت و به این ترتیب فرضیه اصلی پژوهش مورد تایید قرار گرفت.

از سوی دیگر، مقایسه میانگین گویه‌های ساختاری نشان‌دهنده این موضوع می‌باشد که علی‌رغم عدم وجود پس‌انداز کافی خانوارهای روستایی و نیز وضعیت نامناسب

جدول ۳. گویه‌های بعد ساختاری

نگرش	میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه
متوسط	۲/۹۰	۱/۴	۱۴/۹	۷۵/۸	۷/۹	۰	میزان درآمد خانوار چقدر است
متوسط	۲/۰۵	۲۶/۰	۴۳/۳	۳۰/۲	۰/۵	۰	میزان پس‌انداز خانوار چقدر است
کم	۱/۷۷	۳۸/۱	۴۷/۰	۱۴/۴	۰/۵	۰	میزان دریافت وام ساختمان چقدر است
زیاد	۳/۰۹	۰/۹	۱۳/۵	۶۲/۳	۲۲/۳	۰/۹	میزان رضایتمندی از فضای سکونت ساختمان مسکونی
زیاد	۳/۱۵	۱/۴	۱۵/۳	۵۴/۰	۲۵/۱	۴/۲	میزان دوام مصالح به کار رفته در پی ساختمان
زیاد	۳/۲۰	۰/۹	۱۴/۹	۵۴/۴	۲۲/۸	۷/۰	میزان دوام مصالح به کار رفته در دیوارهای ساختمان
زیاد	۳/۲۱	۱/۹	۱۴/۹	۵۰/۲	۲۶/۵	۶/۵	میزان دوام مصالح به کار رفته در سقف ساختمان
کم	۱/۹۶	۴۲/۳	۳۴/۹	۱۰/۲	۹/۸	۲/۸	میزان استفاده از مصالح بومی
زیاد	۳/۱۱	۶/۰	۱۲/۶	۵۵/۸	۱۵/۸	۹/۸	میزان مقاومت ساختمان در برابر زلزله
زیاد	۳/۳۹	۰/۵	۱۲/۱	۴۴/۷	۳۳/۵	۹/۳	میزان نورگیری ساختمان جهت گرمایش و روشنایی
زیاد	۳/۳۲	۱/۴	۱۵/۸	۴۱/۴	۳۲/۶	۸/۸	میزان در نظر گرفتن تهویه مناسب ساختمان
زیاد	۳/۱۵	۰/۵	۱۶/۷	۵۴/۰	۲۴/۷	۴/۲	میزان رضایتمندی از معماری داخلی ساختمان
زیاد	۳/۱۱	۰	۱۷/۷	۵۷/۷	۲۰/۹	۳/۷	میزان رضایتمندی از معماری بیرونی

							ساختمان
زیاد	۳/۲۷	۰/۹	۱۴/۴	۴۶/۵	۳۳/۰	۵/۱	مناسب بودن محل قرارگیری اتاقها
زیاد	۳/۵۸	۰/۵	۱۲/۱	۲۷/۰	۵۰/۲	۱۰/۲	مناسب بودن میزان زیربنای کل ساختمان نسبت به تعداد اعضای خانواده
زیاد	۳/۴۱	۱/۴	۱۳/۵	۳۷/۷	۳۷/۷	۹/۸	مناسب بودن میزان زیربنای اتاقها
زیاد	۳/۳۹	۰/۹	۱۷/۲	۳۴/۴	۳۷/۲	۱۰/۲	مناسب بودن میزان زیربنای آشپزخانه
زیاد	۳/۱۲	۰/۵	۱۶/۳	۵۷/۷	۲۱/۹	۳/۷	مناسب بودن وضعیت نما و ظاهر ساختمان
زیاد	۳/۳۸	۰	۱۲/۱	۴۰/۹	۴۴/۲	۲/۸	مناسب بودن وضعیت ساختمان از نظر آرامش روحی و روانی اعضای خانواده
زیاد	۳/۲۲	۰/۹	۱۶/۷	۴۶/۰	۳۲/۱	۴/۲	مناسب بودن وضعیت تأسیسات زیربنایی ساختمان
زیاد	۳/۶۲	۰/۵	۱۳/۰	۳۳/۰	۳۱/۲	۲۲/۳	مناسب بودن سیستم سرمایشی ساختمان
زیاد	۳/۶۸	۰	۱۱/۶	۳۰/۷	۳۵/۸	۲۱/۹	مناسب بودن سیستم گرمایشی ساختمان
زیاد	۳/۲۰	۱/۴	۱۳/۰	۴۹/۳	۳۶/۳	۰	میزان سازگاری ساختمان با موقعیت اجتماعی خانواده
زیاد	۳/۱۷	۳/۳	۵/۶	۶۱/۹	۲۹/۳	۰	میزان توانایی تأمین هزینه های جاری مسکن (آب، برق، ..)
متوسط	۲/۹۴	۳/۷	۱۶/۷	۶۱/۴	۱۸/۱	۰	میزان توانایی تأمین هزینه های مربوط به تعمیر و نگهداری ساختمان
زیاد	۳/۰۷	۲/۳	۱۹/۱	۴۸/۸	۲۴/۴	۱/۴	میزان رضایتمندی از فضای مربوط به کاربری ها (طویل، انبار، ...)
زیاد	۳/۱۴	۲/۸	۱۶/۳	۴۵/۱	۳۴/۹	۰/۵	میزان استفاده از فضای ساختمان برای فعالیتهای اقتصادی و معیشتی
زیاد	۳/۲۰	۰/۹	۱۵/۸	۴۶/۵	۳۵/۳	۱/۴	مناسب بودن محل قرارگیری سرویس بهداشتی
زیاد	۳/۰۶	۱/۹	۲۲/۸	۴۴/۲	۲۹/۸	۱/۴	مناسب بودن همجواری فضاهای زیستی و دامی
زیاد	۳/۲۰	۱/۹	۱۶/۳	۴۵/۶	۳۲/۶	۳/۷	مناسب بودن محل قرارگیری آشپزخانه
زیاد	۳/۲۸	۱/۴	۱۵/۳	۴۰/۵	۳۹/۱	۳/۷	مناسب بودن سیستم بهداشتی و استحمام
متوسط	۲/۹۹	۰/۵	۱۹/۵	۶۰/۹	۱۸/۶	۰/۵	مناسب بودن ساختمان از نظر صرفه جویی انرژی
زیاد	3/10						میانگین

سازگاری آن با الگو و هویت سنتی و بومی نشده است و روستاییان در ساخت و سازهای جدید اغلب تمایل به الگوبرداری از معماری مدرن دارند. به طور کلی می‌توان گفت مسئولان و نهادهای محلی در بهسازی بافت روستایی و توجه به زیرساخت‌های روستا عملکرد ضعیفی داشته و اقدامات خاصی در مسیر پایدار نمودن مسکن‌های روستایی با استفاده از منابع دولتی و منابع محلی از جمله مشارکت‌های مردمی انجام نداده‌اند و همکاری دو جانبه‌ای میان مردم و مسئولان صورت نگرفته است (جدول ۴).

بررسی میانگین گویه‌های بعد کارکردی نشان می‌دهد که توجه به محیط طبیعی پیرامون در طراحی و ساخت مسکن‌های روستایی مورد توجه روستاییان است و علی‌رغم اینکه از نظر پاسخگویان، مسکن‌های روستاهای مورد مطالعه از نظر پایداری در وضعیت مناسبی هستند، اما در برخی شاخص‌های زیست محیطی از جمله سیستم‌های دفع بهداشتی، فاضلاب‌ها و پسماندهای خانگی و فضولات حیوانی شرایط نامناسب است. همچنین مشخص شد که در ساخت مسکن‌های روستایی توجه چندانی به تناسب و هماهنگی ساختمان با محیط پیرامون و

جدول ۴. گویه‌های بعد کارکردی

نگرش	میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه
متوسط	۲/۹۷	۱۰/۷	۲۳/۷	۳۳/۵	۲۱/۹	۱۰/۲	میزان دسترسی به مراکز خرید روستا
متوسط	۲/۸۶	۸/۴	۲۵/۱	۴۰/۵	۲۴/۲	۱/۹	میزان دسترسی به حمل و نقل عمومی
متوسط	۲/۴۰	۱۶/۳	۴۳/۷	۲۴/۷	۱۴/۰	۱/۴	میزان دسترسی به مراکز آموزشی
متوسط	۲/۶۵	۱۰/۲	۴۱/۹	۲۲/۳	۲۳/۷	۱/۹	میزان دسترسی به مراکز بهداشتی
متوسط	۲/۴۸	۱۴/۹	۳۳/۵	۴۰/۵	۱۱/۲	.	میزان دسترسی به مراکز مذهبی و فرهنگی
متوسط	۲/۹۸	۲۰/۰	۶۲/۳	۱۷/۷	.	.	میزان استفاده از سیستم‌های مناسب جمع‌آوری زباله‌های خانگی در روستا
متوسط	۲/۱۰	۱۶/۷	۵۶/۳	۲۷/۰	.	.	میزان استفاده از سیستم‌های مناسب دفع فاضلاب در روستا
متوسط	۲/۱۴	۱۴/۰	۵۷/۷	۲۸/۴	.	.	میزان استفاده از سیستم‌های مناسب جمع‌آوری فضولات حیوانی در روستا
متوسط	۲/۲۹	۱۴/۴	۴۱/۹	۴۳/۷	.	.	مناسب بودن نحوه دفع زباله‌های خانگی
متوسط	۲/۳۶	۵/۶	۵۳/۵	۴۰/۵	۰/۵	.	مناسب بودن نحوه دفع فضولات حیوانی
زیاد	۳/۲۴	۰/۵	۱۶/۳	۴۷/۹	۲۹/۳	۶/۰	عدم قرارگیری فضای دامی در مسیر باد و پخش بوی آن در ساختمان
خیلی زیاد	۴/۶۰	.	۳/۳	۲/۸	۲۴/۷	۶۹/۳	فاصله مناسب با حریم رودخانه‌ها و مناطق دارای خطر
زیاد	۳/۸۳	.	۱۵/۳	۲۷/۰	۱۷/۲	۴۰/۵	توجه به حفظ اراضی کشاورزی در طراحی و ساخت مسکن
زیاد	۳/۶۱	۱/۴	۲۱/۹	۲۷/۹	۱۱/۶	۳۷/۲	توجه به حفظ مراتع در طراحی و ساخت مسکن
متوسط	۲/۹۹	۲/۳	۱۶/۷	۶۱/۹	۱۷/۷	۱/۴	میزان رضایتمندی از معماری بیرونی ساختمان
متوسط	۲/۲۸	۲۱/۴	۴۱/۴	۲۷/۹	۶/۵	۲/۸	سازگاری معماری ساختمان با الگو و هویت سنتی و بومی

نگرش	میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه
متوسط	۲/۶۵	۵/۶	۲۶/۵	۶۵/۱	۲/۸	۰	تناسب و هماهنگی ساختمان با محیط پیرامون
خیلی کم	۴/۷۹	۸۲/۸	۱۴	۲/۸	۰/۵	۰	معکوس استفاده از چوب جهت تأمین سوخت مورد نیاز
خیلی کم	۴/۳۴	۴۴/۲	۴۵/۶	۱۰/۲	۰	۰	معکوس میزان تولید مواد زائد توسط ساختمان‌های روستا
خیلی کم	۴/۷۵	۷۸/۱	۱۸/۶	۳/۳	۰	۰	معکوس میزان آلودگی هوا توسط ساختمان‌های روستا
خیلی کم	۴/۶۹	۷۲/۶	۲۴/۲	۳/۳	۰	۰	معکوس میزان آلودگی منابع آب توسط ساختمان‌های روستا
زیاد	۳/۰۲	۰/۵	۱۵/۳	۶۶/۰	۱۷/۷	۰/۵	وضعیت مسکن پایدار روستایی شهرستان کرمانشاه بخش فیروزآباد دهستان سرفیروزآباد چگونه است
زیاد	۳/۱۸					کل	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

اطمینان ۰/۹۹ وجود دارد و میان گویه‌های سیستم دفع فاضلاب در قسمت مربوط به رضایت از فضای ساختمان و دوام مصالح و نیز گویه رعایت الگوی هویت سنتی و بومی مربوط به فضای معیشتی، صرفه‌جویی انرژی و نیز عدم قرارگیری فضای دامی در مسیر باد نیز رابطه معنادار در سطح ۰/۷، سطح اطمینان ۰/۹۵ بین گویه‌های استفاده شده در تحلیل همبستگی رابطه معناداری وجود دارد. در شاخص‌هایی همچون سیستم دفع فاضلاب در قسمت مصالح بومی، مقاومت ساختمان، فضای معیشتی، صرفه‌جویی انرژی و نیز رعایت الگوی هویت سنتی و بومی و عدم وجود فضای دامی در مسیر باد معنادار نیستند (جدول ۵).

سؤال دوم: چه رابطه‌ای بین شاخص‌های موثر بر پایداری مسکن در روستاهای دهستان سرفیروزآباد شهرستان کرمانشاه وجود دارد؟

در این ارتباط به منظور سنجش میزان ارتباط بین گویه‌های مسکن پایدار روستایی از آزمون اسپیرمن استفاده شد. به همین منظور مهمترین گویه‌ها انتخاب و بررسی شدند. نتیجه آزمون بیانگر آن است که میان برخی از گویه‌های تحقیق که شامل: دوام مصالح بومی، مقاومت ساختمان، فضای معیشتی، صرفه‌جویی انرژی، عدم وجود فضای دامی در ساختمان، رعایت الگوی هویت سنتی و بومی، رابطه معنادار در سطح ۰/۵ و سطح

جدول ۵. همبستگی بین متغیرها

متغیر اول	متغیر دوم	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
رضایت از فضای ساختمان	دوام مصالح	۰/۷۴۸	۰/۰۰۰
	مصالح بومی	-۰/۴۳۰	۰/۰۰۰
	مقاومت ساختمان	۰/۵۱۸	۰/۰۰۰
	فضای معیشتی	۰/۵۳۱	۰/۰۰۰
	صرفه‌جویی انرژی	۰/۴۶۶	۰/۰۰۰
	سیستم دفع فاضلاب	-۰/۱۴۰	۰/۰۴۰
	عدم وجود فضای دامی در ساختمان	۰/۴۹۰	۰/۰۰۰
دوام مصالح	رعایت الگوی هویت سنتی و بومی	-۰/۳۹۳	۰/۰۰۰
	مصالح بومی	-۰/۴۷۳	۰/۰۰۰

متغیر اول	متغیر دوم	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
	مقاومت ساختمان	۰/۳۷۳	۰/۰۰۰
	فضای معیشتی	۰/۵۰۵	۰/۰۰۰
	صرفه جویی انرژی	۰/۵۴۳	۰/۰۰۰
	سیستم دفع فاضلاب	-۰/۲۱۳	۰/۰۰۲
	عدم وجود فضای دامی در ساختمان	۰/۵۷۵	۰/۰۰۰
	رعایت الگوی هویت سنتی و بومی	-۰/۳۴۲	۰/۰۰۰
مصالح بومی	مقاومت ساختمان	-۰/۴۸۷	۰/۰۰۰
	فضای معیشتی	-۰/۴۱۱	۰/۰۰۰
	صرفه جویی انرژی	-۰/۳۷۴	۰/۰۰۰
	سیستم دفع فاضلاب	۰/۰۸۸	۰/۱۹۴
	عدم وجود فضای دامی در ساختمان	-۰/۳۱۵	۰/۰۰۰
	رعایت الگوی هویت سنتی و بومی	۰/۳۲۰	۰/۰۰۰
مقاومت ساختمان	فضای معیشتی	۰/۴۲۸	۰/۰۰۰
	صرفه جویی انرژی	۰/۵۱۶	۰/۰۰۰
	سیستم دفع فاضلاب	-۰/۱۲۵	۰/۰۶۷
	عدم وجود فضای دامی در ساختمان	۰/۴۸۰	۰/۰۰۰
	رعایت الگوی هویت سنتی و بومی	-۰/۲۴۹	۰/۰۰۰
فضای معیشتی	صرفه جویی انرژی	۰/۴۰۷	۰/۰۰۰
	سیستم دفع فاضلاب	۰/۰۹۰	۰/۱۸۹
	عدم وجود فضای دامی در ساختمان	۰/۴۱۰	۰/۰۰۰
	رعایت الگوی هویت سنتی و بومی	-۰/۲۲۰	۰/۰۰۱
صرفه جویی انرژی	سیستم دفع فاضلاب	۰/۰۰۶	۰/۹۳۶
	عدم وجود فضای دامی در ساختمان	۰/۴۳۷	۰/۰۰۰
	رعایت الگوی هویت سنتی و بومی	-۰/۲۱۱	۰/۰۰۲
دفع فاضلاب	عدم وجود فضای دامی در ساختمان	-۰/۱۳۷	۰/۰۴۴
	رعایت الگوی هویت سنتی و بومی	۰/۰۳۵	۰/۶۱۴
عدم قرارگیری فضای دامی در مسیر باد	رعایت الگوی هویت سنتی و بومی	-۰/۲۱۱	۰/۰۰۲

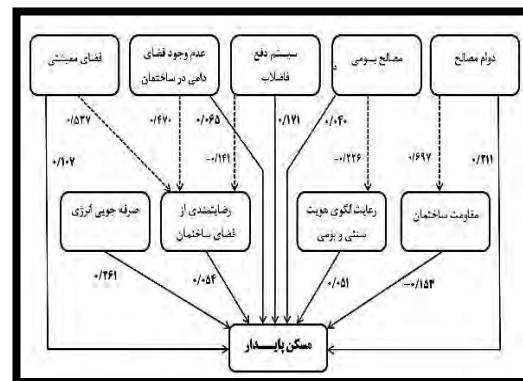
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

ترتیب تقدم و تأخر متغیرهای واسطه، تاثیرگذاری متغیرها و روابط آن‌ها را نشان می‌دهد (کلانتری، ۱۳۸۵: ۲۲۷). برای انجام تجزیه و تحلیل شیوه تحلیل مسیر و محاسبه اثرات مستقیم و غیرمستقیم شاخص‌های مستقل بر شاخص وابسته، ابتدا نمودار تحلیل مسیر رسم شد که بیانگر اثرات و روابط مستقیم و غیرمستقیم هر شاخص بر شاخص دیگر است. برای ترسیم نمودار تحلیل مسیر سعی شد با تکیه بر مبانی نظری پژوهش و روابط منطقی بین شاخص‌های اصلی پایداری

به منظور بررسی میزان تاثیرگذاری مهم‌ترین گویه‌های پایداری مسکن بر مسکن پایدار از تحلیل مسیر استفاده شده است. در این تحلیل با اضافه شدن هر متغیر اثرات افزایشی متغیرها مدنظر قرار می‌گیرد که از طریق مجموعه‌ای از معادلات بیان می‌شود که میزان وابستگی هر متغیر به متغیر قبلی نشان داده می‌شود. اساسی‌ترین مورد در تحلیل مسیر، این است که ضریب همبستگی میان دو متغیر به مجموعه‌ای از مسیرها نیز قابل تجزیه است. مسیرهای جداگانه از طریق

مسکن، نظم بین مؤلفه‌ها برقرار شود (شکل ۲).

پایداری محیطی به عنوان متغیرهای مستقل و مسکن پایدار به عنوان متغیر رابطه‌آزمون شده و مراحل متعدد اثرات مستقیم و غیرمستقیم گویه‌های پایداری مسکن روستایی بر مسکن پایدار به دست آمد. از آنجایی که ضرایب بتای حاصل از رگرسیون استاندارد شده است و باعث می‌شود مقایسه اثرگذاری همه گویه‌ها فراهم شود که این ضرایب مبنای بررسی قرار گرفته است و در شکل تحلیل مسیر نیز ارائه شد.

پس از جمع‌بندی اثرات مستقیم و غیرمستقیم گویه‌های انتخاب شده و مورد بررسی بر مسکن پایدار مشخص شد که دوام مصالح با اثر کلی ۰/۳۱۷ در اولویت اول قرار گرفت، در حالی که گویه مقاومت ساختمان با اثر کلی ۰/۱۵۳- کمترین میزان اثرگذاری را داشته است و در اولویت آخر قرار گرفت. بنابراین، این سؤال مورد تایید قرار می‌گیرد (جدول ۶).

نمودار ۲. روابط گویه‌ها و مسکن پایدار روستایی
سپس با استفاده از رگرسیون خطی، روابط میان گویه‌های

جدول ۶. اولویت‌بندی میزان تأثیرگذاری گویه‌ها بر مسکن پایدار

اولویت بندی	اثر کلی	اثر غیر مستقیم	اثر مستقیم	گویه‌ها
۱	۰/۳۱۷	۰/۱۰۶	۰/۲۱۱	دوام مصالح
۲	۰/۲۶۱	-	۰/۲۶۱	صرفه جویی انرژی
۳	۰/۱۷۸	۰/۰۰۷	۰/۱۷۱	سیستم دفع فاضلاب
۴	۰/۱۳۵	۰/۰۲۸	۰/۱۰۷	فضای معیشتی
۵	۰/۰۵۴	-	۰/۰۵۴	رضایتمندی از فضای ساختمان
۶	۰/۰۵۱	-	۰/۰۵۱	رعایت الگوی هویت سنتی و بومی
۶	۰/۰۵۱	۰/۰۱۱	۰/۰۴۰	مصلح بومی
۷	۰/۰۹	۰/۰۲۵	۰/۰۶۵	عدم قرارگیری فضای دانی در مسیر باد
۸	-۰/۱۵۳	-	-۰/۱۵۳	مقاومت ساختمان

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

به منظور سنجش میزان ارتباط هر یک از مؤلفه‌های ساختاری و کارکردی با روستاهای مورد مطالعه براساس موقعیت طبیعی آن‌ها، از آزمون مقایسه میانگین استفاده شد. نتیجه آزمون بیانگر آن است که بین مؤلفه‌های ساختاری و کارکردی براساس گروه‌بندی انجام شده، ارتباط مثبت و معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد برقرار است (جدول ۷).

سؤال سوم: چه رابطه‌ای بین پایداری مسکن و متغیرهای مکانی-فضایی روستاهای دهستان سرفیروز آباد شهرستان کرمانشاه وجود دارد؟
به منظور آزمون این سؤال، رابطه میان پایداری مسکن و متغیرهای مکانی-فضایی مورد بررسی قرار گرفت. نتیجه آزمون بیانگر آن است که بین شاخص‌های فضایی-مکانی و پایداری مسکن رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۷. مقایسه میانگین مؤلفه‌های کارکردی و ساختاری با گروه بندی روستاها براساس موقعیت طبیعی

مؤلفه	گروه ها	تعداد پرسشنامه	میانگین رتبه ها	درصد معنی داری	کای اسکور
کارکردی	کوهستانی(زنگی، سردار، جیرانبلاغ)	۶۵	۸۱/۰۷	۰/۰۰۰	۲۷/۵۷۷
	دامنه ای(سرونوعلیا، گامیزج، سیدشکر)	۱۱۸	۱۱۱/۳۰		
	دشتی(دارامرودعلیا، دوبرجی، سرپوزل)	۳۲	۱۵۰/۵۵		
ساختاری	کوهستانی(زنگی، سردار، جیرانبلاغ)	۶۵	۷۴/۴۲	۰/۰۰۰	۴۷/۲۲۵
	دامنه ای(سرونوعلیا، گامیزج، سیدشکر)	۱۱۸	۱۳۴/۳۹		
	دشتی(دارامرودعلیا، دوبرجی، سرپوزل)	۳۲	۷۸/۸۹		

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

شد که نتیجه آزمون بیانگر آن است که بین میانگین داده‌ها و گروه‌های تعیین شده، تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد برقرار است (جدول ۷).

همچنین به منظور سنجش ارتباط کلی مؤلفه‌های ساختاری و کارکردی با روستاهای مورد مطالعه بر اساس موقعیت طبیعی آن‌ها نیز از آزمون مقایسه میانگین‌ها استفاده شد. به همین منظور یک میانگین کلی از همه گویه‌ها گرفته

جدول ۸. مقایسه میانگین داده‌ها با گروه بندی روستاها براساس موقعیت طبیعی

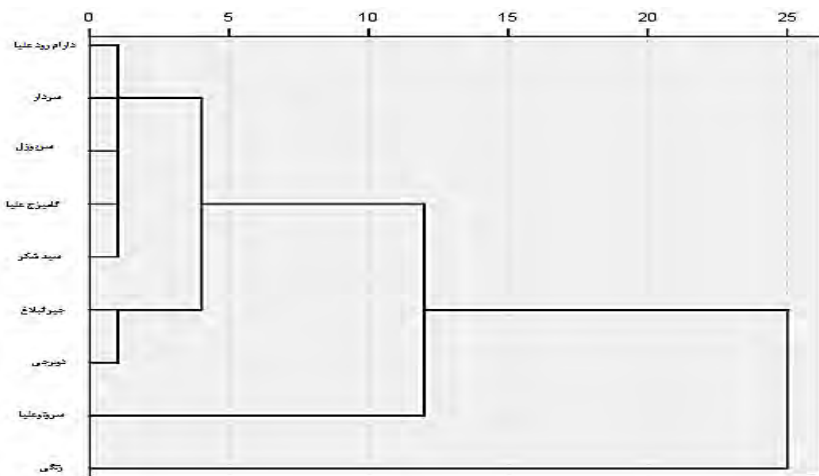
میانگین داده‌ها	گروه‌ها	میانگین رتبه‌ها	سطح معنی داری	کای اسکور
میانگین داده‌ها	کوهستانی(زنگی، سردار، جیرانبلاغ)	۷۶/۸۲	...	۱۸۳۵
	دامنه‌ای(سرونوعلیا، گامیزج، سیدشکر)	۱۳۰/۵۸		
	دشتی(دارامرودعلیا، دوبرجی، سرپوزل)	۸۸/۰۶		

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

۱؛ مربوط به روستاهای پایدار، سطح ۲؛ مربوط به روستاهای نیمه پایدار و سطح ۳؛ مربوط به روستاهای ناپایدار می‌شود. در شکل ۳، نمودار دندوگرام تحلیل خوشه‌ای نمایش داده شده است.

سؤال چهارم: چه تفاوتی بین روستاهای مورد بررسی از نظر پایداری مسکن دهستان سرفیروزآباد شهرستان کرمانشاه وجود دارد؟

از تحلیل خوشه‌ای استفاده شد، که براساس آن روستاها به سه سطح پایدار، نیمه پایدار و ناپایدار تقسیم بندی شدند که سطح

شکل ۳. نمودار دندوگرام تحلیل خوشه‌ای

در جدول ۹، نتایج قرارگیری روستاها در خوشه‌ها نمایش داده شده است.

جدول ۹. تحلیل خوشه‌ای

خوشه	نام روستا	خوشه	نام روستا	
۱	سرپوزل	۳	زنگی	۱
۱	سردار	۱	جیرانباغ	۲
۱	گامیز علیا	۱	سیدشکر	۳
۲	سرونو علیا	۳	دارام رود علیا	۴
		۱	دوبرچی	۵

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

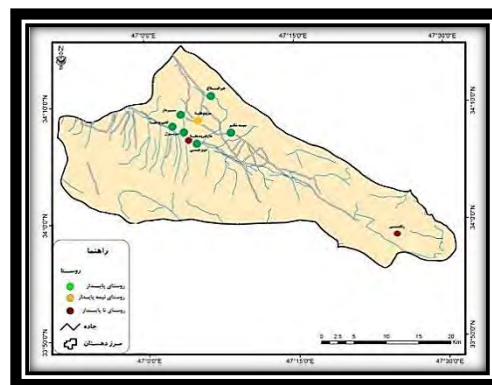
بحث و نتیجه‌گیری

مهمترین چالش در روستاها تعادل بین عرضه و تقاضای مسکن نیست، بلکه فقدان استحکام مناسب، آلودگی‌های بهداشتی ناشی از تداخل فضای زیستی و معیشتی داخل خانه، فرسودگی و نیز برخورداری از طراحی و هماهنگی و موزون با شیوه زیست و معیشت و بوم‌آوری است. بر این اساس طی چند دهه اخیر اقداماتی صورت گرفته است که تحلیل و تبیین آن‌ها در جهت‌گیری مناسب سیاست‌ها و برنامه‌ها ضرورت پیدا کرده است.

میزان پایداری برای سکونتگاه‌های مختلف متفاوت است؛ به عبارتی میان سکونتگاه‌ها از لحاظ درجه پایداری تفاوت چشمگیر وجود دارد. در بین ابعاد مختلف پایداری، کمترین نوسان را پایداری اقتصادی دارد.

بررسی گویه‌های مرتبط با بعد ساختاری نشان داد که مناسب بودن سیستم گرمایشی ساختمان جزو شاخص‌هایی است

از مجموع ۹ روستای مورد بررسی، ۶ روستا (۶۶ درصد) از نظر میزان پایداری مسکن، به عنوان روستاهای پایدار، ۱ روستا (۱۱ درصد) به عنوان روستای نیمه پایدار و ۲ روستا (۲۲ درصد) به عنوان روستاهای ناپایدار شناخته شده‌اند (شکل ۲).

شکل ۲. پراکنش فضایی روستاهای مورد مطالعه از نظر میزان پایداری مسکن

برقی و همکاران (۱۳۹۵) مطابقت دارد.

یافته‌های حاصل از تحلیل مسیر نشان داد که از میان مؤلفه‌های ساختاری و کارکردی مهمترین گویه در تبیین پایداری محیطی روستای مربوط به گویه دوام مصالح است که نشان‌دهنده رابطه بیشتر پایداری مسکن با سایر شاخص‌های کالبدی است. نتایج آزمون این پرسش مطابق با یافته‌های نصیری و غلامی (۱۳۹۵) است.

این تحقیق نشان داد که میان پایداری مسکن و متغیرهای فضایی-مکانی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. به طوری که عمدتاً روستاهایی که دارای پایداری مسکن بالایی هستند از نظر متغیرهای فضایی-مکانی نیز پایدار هستند که این نتایج با یافته‌ای بسحاق و همکاران (۱۳۹۳)، پورطاهری و همکاران (۱۳۹۶)، مطابقت دارد. با استفاده از تحلیل خوشه‌ای مشخص شد که تفاوت بین روستاهای مورد بررسی از نظر پایداری مسکن وجود دارد که این نتایج با یافته‌های نصیری و غلامی (۱۳۹۵)، بسحاق و همکاران (۱۳۹۳) مطابقت دارد.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در مجموع، مسکن‌های روستایی محدوده مورد مطالعه، پایدار هستند. در عین حال مسئولان و نهادهای محلی در بهسازی بافت روستایی و توجه به زیرساخت‌های روستایی عملکرد ضعیفی داشته و اقدامات خاصی در مسیر پایدار نمودن مسکن‌های روستایی با استفاده از منابع دولتی و منابع محلی از جمله مشارکت‌های مردمی انجام ندادند و همکاری دو جانبه‌ای میان مردم و مسئولان صورت نگرفته است. همچنین به علت سنتی بودن الگوهای ساخت و ساز در روستاهای مورد مطالعه و عدم نظارت و وجود چارچوب‌ها و ضوابط مشخص در حوزه ساخت و سازهای روستایی و نیز عدم توجه به شرایط اقلیمی منطقه، مسکن این روستاها از نظر صرفه‌جویی در مصرف انرژی، در وضعیت مناسبی نیستند. در این تحقیق با توجه به مطالب گفته شده، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

نظارت بر ساخت و سازهای روستایی و ارائه خدمات مشاوره‌ای در حوزه ساخت و ساز به روستاییان.

- برنامه‌ریزی کنترلی و نظارتی بیشتر برای مقابله با ساخت و توسعه مسکن ناپایدار در نواحی روستایی.
- ارتقای توان اقتصادی روستاییان از طریق اعطای وام از منابع مختلف و نیز انعطاف‌پذیری در اعطای وام‌های پرداختی.
- ایجاد و توسعه زمینه‌های دستیابی به معیشت پایدار در نواحی روستایی.

که در بیشتر مسکن‌های روستایی مورد توجه قرار گرفته و از کیفیت مناسبی برخوردار است، اما مشکل دریافت وام توسط روستاییان به عنوان مهمترین مانع برای تحقق پایداری مسکن معرفی شده است. این وضعیت به این دلیل می‌تواند باشد که سیستم اعطای وام و چالش‌ها و پیچیدگی‌های دریافت وام و ضمانت‌نامه‌های مورد نیاز سبب شده که دریافت وام مشکل باشد. در بین روستاهای مورد مطالعه روستای سرونو علیا بیشترین و روستای زنگی کمترین میزان دریافت وام را داشته‌اند. نتایج تحلیل گویه‌های کارکردی، نشان می‌دهد که مصرف بالای چوب به عنوان سوخت و ضعف سیستم فاضلاب از جمله مشکلات مسکن روستایی در این نواحی است. بنابراین، می‌توان چنین استنباط کرد که نهادهای دولتی توجه چندانی به زیر ساخت‌های روستاها نداشته‌اند. در میان روستاهای مورد مطالعه، روستای دارامرد علیا بیشترین و روستای زنگی کمترین میزان پایداری را در بعد کارکردی دارند. البته به این نکته نیز باید اشاره کرد که در سال‌های اخیر اقدامات مهمی از جمله گازرسانی به برخی از روستاها، در حوزه عمران روستایی انجام گرفته است، این امر باعث شده که از چوب درختان به عنوان سوخت کمتر استفاده شود که در نتیجه آن تخریب کمتر منابع طبیعی توسط روستاییان صورت گرفته است، ولی هنوز کافی نیست؛ به ویژه که هزینه انرژی بالا بوده و همه روستاها گازرسانی نشده‌اند و لذا همچنان مصرف چوب میزان بالایی را به خود اختصاص داده است.

همچنین روستاهای مورد مطالعه از نظر پایداری به سه سطح پایدار، نیمه پایدار و ناپایدار طبقه‌بندی می‌شوند که بر اساس آن از مجموع ۹ روستای مورد بررسی، ۶ روستا به عنوان روستاهای پایدار، ۱ روستا به عنوان روستاهای نیمه پایدار و ۲ روستا به عنوان روستاهای ناپایدار شناخته شده‌اند. بنابر بررسی‌های به عمل آمده، مسکن روستاهایی که در موقعیت دامنه‌ای قرار دارند، از وضعیت پایداری برخوردار هستند؛ اما بطور کلی عواملی مانند نزدیکی به مسیرهای اصلی و مراکز بزرگ جمعیتی، زیرساخت‌های بهداشتی، وضعیت اقتصادی و میزان اشتغال روستاییان از مهمترین عوامل موثر در پایداری و ناپایداری مسکن‌های روستایی هستند.

مقایسه میانگین‌ها میان ابعاد ساختاری و کارکردی نشان می‌دهد که این دو متغیر از نظر میزان پایداری مسکن در سطح بالایی قرار دارند و با تقویت بعد ساختاری و کارکردی در روستاها می‌توان به پایداری بیشتر مسکن‌های روستایی دست یافت. که این نتایج با یافته‌های بسحاق و همکاران (۱۳۹۵)،

جمعه‌پور، محمود (۱۳۹۲). *برنامه‌ریزی محیطی و پایداری شهری و منطقه‌ای*. تهران: سمت.
حکمت‌نیا، حسن و انصاری، ژینوس (۱۳۹۱). *برنامه‌ریزی مسکن شهر* میبد با رویکرد توسعه پایدار. *پژوهش جغرافیایی انسانی*، ۴۴(۷۹)، ۱۹۱-۲۰۷.

خسروبیگی، رضا، شایان، حمید، سجاسی‌قیداری، حمدالله و صادقلو، طاهره (۱۳۹۰). *سنجش و ارزیابی پایداری در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک تصمیم‌گیری چند متغیره فازی - تاپسیس*. *پژوهش‌های روستایی*، ۲(۱)، ۱۵۱-۱۸۵.

درستر، سیمون (۱۳۸۴). *مبانی پایداری*، ترجمه محمود دانشور کاخکی، مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.

سالاروند، اسماعیل (۱۳۹۰). *سنجش ارزیابی شاخص‌های مسکن پایدار روستایی: مطالعه موردی: روستاهای قلعه رستم، تیان، میانرودان، دهستان سلاخور شرقی*. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.

صاحبی، سحر و رضایی، علیرضا (۱۳۹۴). *اهداف توسعه پایدار پس از اهداف توسعه هزاره، حرکت به سوی دنیای بهتر با ۱۷ گام*. *نشریه آمار*، ۳(۱۳)، ۴۱-۴۴.

صالحی‌امیری، سیدرضا، قدمی، محسن و بیگزاده، یوسف (۱۳۹۱). *طراحی و ارائه الگو جهت سنجش تاثیر سرمایه اجتماعی بر ابعاد توسعه پایدار*. *فراسوی مدیریت*، ۶(۳۲)، ۱۵-۳۷.

عامری سیاهویی، حمیدرضا، رستم‌گورانی، ابراهیم و بیرانوندزاده، مریم (۱۳۹۰). *سنجش درجه پایداری و توسعه روستایی در بخش شهاب شهرستان قشم*. *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، ۳(۴)، ۱۵۹-۱۷۷.

عزمی، آئیژ، ذوالفقاری، امیرعلی، انتظاری، افشین، رزلانسری، اکرم و مطاعی، لیلا (۱۳۹۴). *شناسایی مؤلفه‌های موثر در پایداری و بهسازی مسکن روستایی*، مطالعه موردی: شهرستان کرمانشاه. *جغرافیا و پایداری محیط*، ۵(۱۵)، ۱۶-۱.

علی‌الحسابی، مهران (۱۳۸۷). *برنامه‌ریزی مسکن، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی*. تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.

عمید، حسن (۱۳۷۱). *فرهنگ فارسی عمید*. تهران: موسسه انتشارات امیرکبیر.

• ارائه تسهیلات مناسب برای بهسازی و نوسازی فضای معیشتی واحدهای مسکونی با توجه به اینکه معیشت غالب مردم کشاورزی و دامداری است و اکثر روستاییان از فضاهای معیشتی خود احساس نارضایتی می‌کنند.

منابع

آذربایجانی، مونا و مفیدی، مجید (۱۳۸۲). *مفهوم معماری پایدار، مجموعه مقالات سومین همایش بین‌المللی بهینه سازی مصرف سوخت در ساختمان*. تهران: سازمان بهینه‌سازی مصرف سوخت کشور، ۱۵-۲۰.

ازکیا، مصطفی و ایمانی، علی (۱۳۸۷). *توسعه پایدار روستایی*. تهران: انتشارات اطلاعات.

اکبری، حسین (۱۳۹۱). *نقش زنان در توسعه پایدار محیط زیست*. زن در توسعه و سیاست، ۴(۱۰)، ۵۶-۳۷.
امین منصور، جواد (۱۳۹۱). *از «ریو» تا «ریو+۲۰»*: بررسی مذاکرات و نتایج کنفرانس توسعه پایدار ملل متحد. *سیاست خارجی*، ۲۶(۲)، ۴۸۸-۴۵۳.

باقری، محمد (۱۳۸۷). *مسکن سالم زیربنای سکونت پایدار*. *نشریه الکترونیکی خبری-آموزشی پژوهشی مسکن*.

برقی، حمید، امرایی، علی آقا و شایان، محسن (۱۳۹۵). *تحلیل و بررسی شاخص‌های پایداری مسکن در مناطق روستایی، مطالعه موردی: دهستان معمولان شهرستان پلدختر*. *تحقیقات جغرافیایی*، ۳۱(۱)، ۶۵-۵۸.

بسحاق، محمدرضا، تقدیسی، احمد، امرایی، علی آقا و دانش، کمال (۱۳۹۵). *تحلیلی بر مناطق روستایی ایران، مطالعه موردی: دهستان ملای شهرستان پلدختر*. *مسکن و محیط روستا*، ۳۵(۱۴۵)، ۱۳۴-۱۲۵.

بسحاق، محمدرضا، تقدیسی، احمد و امرایی، علی آقا (۱۳۹۳). *بررسی و ارزیابی پایداری مسکن روستایی، مطالعه موردی: دهستان ملای شهرستان پلدختر*. *تحقیقات جغرافیایی*، ۲۹(۳)، ۱۴۶-۱۲۹.

پوردیهیمی، شهرام (۱۳۹۰). *فرهنگ و مسکن*. مسکن و محیط زیست، ۳۰(۱۳۴)، ۱۸-۳.

پورطاهری، مهدی، فضلعلی، زینب و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۹۶). *تحلیل فضایی الگوی مسکن پایدار روستایی، مطالعه موردی: روستاهای استان مازندران*. *برنامه ریزی و آمایش فضا*، ۲۱(۱)، ۱۳۱-۹۵.

- فتاحی، احمدالله، پورطاهری، مهدی و رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا (۱۳۹۵). ارزیابی فضایی-کالبدی مسکن پایدار روستایی، مطالعه موردی: روستاهای استان لرستان. *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، ۲۰(۴)، ۱۳۹-۱۷۴.
- فیروزی، محمدعلی، نعمتی، مرتضی و داری‌پور، نادیا (۱۳۹۵). ارزیابی سطح رضایت‌مندی ساکنان از طرح مسکن مهر در استان خوزستان با تاکید بر مسکن پایدار، مطالعه موردی: شهرستان امیدیه. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۱(۳۴)، ۵۳-۶۶.
- کلاتری، خلیل، اسدی، علی و چوپچیان، شهلا (۱۳۸۸). تدوین و اعتبار سنجی شاخص‌های توسعه پایدار مناطق روستایی. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۱(۲)، ۶۹-۸۶.
- محمدی‌یگانه، بهروز، سنایی‌مقدم، سروش و چراغی، مهدی (۱۳۹۶). پایداری مسکن روستایی بر مبنای تحلیل اطلاعات متقابل، مطالعه موردی: دهستان پشته زیلایی شهرستان چرام. *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۲(۱)، ۹۱-۱۰۸.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). *نتایج تفصیلی کل کشور، تهران: سازمان آمار ایران*.
- مضطرزاده، حامد و حجتی، وحید (۱۳۹۳). تحلیل بر روند شکل‌گیری پارادایم توسعه شهری پایدار با تاکید بر جریان‌های زیست محیطی. *پژوهش‌های منظر شهر*، ۱(۲)، ۷۹-۸۹.
- مکنون، رضا (۱۳۷۷). علم، فن‌آوری و برنامه سوم جمهوری اسلامی ایران. *برنامه و بودجه*، ۳(۳۴ و ۳۵)، ۲۵۷-۲۷۲.
- ملکی، سعید (۱۳۹۰). *درآمدی بر توسعه پایدار شهری*. اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران.
- ملکی، سعید، احمدی، رضا، منفرد، سجاد و معتوگی، محمد (۱۳۹۳). بررسی پایداری توسعه زیست محیطی با استفاده از آزمون‌های آماری در شهرستان‌های استان مرزی خوزستان. *اطلاعات جغرافیایی*، ۲۳(۹۰)، ۷۱-۷۲.
- مولدان، بدریچ و بیلهارز، سوزان (۱۳۸۱). *شاخص‌های توسعه پایدار، ترجمه نشاط حاد تهرانی و ناصر محرم نژاد*. تهران: انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست.
- مهبشوری، شریرام (۱۳۸۷). *توسعه پایدار و مدیریت دولتی در هند*. تهران: انتشارات مرکز آموزشی مدیریت دولتی.
- میر، جرال.د. م (۱۳۷۸). *مباحث اساسی اقتصاد توسعه*. ترجمه غلامرضا آزاد (ارمکی). تهران: نشر نی.
- نصیری، بهروز و غلامی، علیرضا (۱۳۹۵). تحلیل مقایسه‌ای پایداری کالبدی مسکن روستایی در استان لرستان در دوره‌های زمانی ۱۳۸۷ و ۱۳۹۲. *جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز زاگرس*، ۸(۲۸)، ۶۱-۸۰.
- واقفی، الهام و حقیقتیان، منصور (۱۳۹۳). بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی (بعد نهادینه) بر رفتارهای اجتماعی زیست محیطی با رویکرد توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی: شهر شیراز. *اقتصاد و مدیریت شهری*، ۲(۸)، ۴۷-۶۵.
- یاسوری، مجید، آقائی‌زاده، اسماعیل و زارع، سپیده (۱۳۹۶). مسکن پایدار از حیث تجارب کشورها. *راهبرد توسعه*، ۱۱(۵۰)، ۱۹۳-۲۲۳.
- Attia, Ahmed S. (2020), *Traditional multi-story house (Tower House) in Sana'a City, Yemen. An example of sustainable architecture*, *Alexandria Engineering Journal, Volume 59, Issue 1, Pages 381-387*.
- Beus, c & Riley E. Dunlap (1994), *Agricultural paradigms and the practice of agricultural, rural sociology*. 59(4). 620-635.
- Frazier, J.G (1997). *sustainable Development: Modern elixir or sack dress?* *Environmental Conservation*, 24(2), 182-193.
- Harris, R. Jeffrey. P Bridger. Carolyn. C. Sachs Suzanne. E. Tallichet. E (1995). *Empowering Rural Sociology: Exploring and Linking Alternative Paradigms in Theory and Methodology, rural sociology*, 60(4), pp 585-606.
- Kates W.R., Parris, T.M., Leiserowitz, A.A (2005). *What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Pratics, Environment, Science and Policy for Sustainable Development*, 47(3), 8-21.
- Khalid, Rihab, Sunikka Blank Minna (2020), *Housing and household practices: Practice-based sustainability interventions for low-energy houses in Lahore, Pakistan, Energy for Sustainable Development, Volume 54, Pages 148-163*.
- Kidds, Ch. V (1992). *The Evolution of*

- Sustainability, *Agricultural and Environmental Ethics*, 5(1).1-26
- Weise, sh. Stewart, R. Wesley, K. and Weis, Sh (2003). Postmodernism and Its Critic, Available at 3/11/2020 <http://www.as.ua.edu/ant/faculty/Murphy/436/pomo.html>.
- Coomer, J.C (1999). Quest for a Sustainable Society, Oxford: Pergamon.
- Willis, M. (2006). Sustainability: The Issue of Our, *Public Management*, 88(7). 97-102.
- Jiboye. A.D. (2011). Achieving Sustainable Housing Development in Nigeria: A Critical Challenge to Governance, *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(9).121-127.
- Priemus. H (2005). How to make housing sustainable? *The Dutch experience, Environment and Planning: Planning and Design*, 32(1).5-19.
- Westaway. M. S. (2006), A longitudinal investigation of satisfaction with personal and environmental quality of life in an informal South African housing settlement, Doornkop, Soweto', *Habitat International*, vol. 30, No. 1, pp. 175-189.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی